

MARIA BIOLIK

<https://orcid.org/0000-0003-1166-784>

maria.biolik@uw.edu.pl

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Olsztyn, Polska

DOI: <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.64.23>

Onomastica LXIV, 2020

PL ISSN 0078-4648

DOKONANIA PROFESOR ALEKSANDRY CIEŚLIKOWEJ W ZAKRESIE SŁOWOTWÓRSTWA ONOMASTYCZNEGO

Słowa tematyczne: Aleksandra Cieślíkowa, motywacja w onomastyce, derywacja paradygmatyczna, onimizacja, staropolskie nazwy osobowe, słowotwórstwo onomastyczne

Celem mojej pracy jest przypomnienie osiągnięć naukowych profesor Aleksandry Cieślíkowej (1936–2018). Jej droga życiowa została scharakteryzowana przez prof. K. Rymuta we wstępie do książki „Munuscula linguistica. In honorem Alexandrae Cieślíkowa oblata”, wydanej w roku 2006, czyli już 14 lat temu w IJP PAN w Krakowie (Rymut, 2006, s. 7–11), w tomie tym została również zamieszczona bibliografia prac naukowych prof. A. Cieślíkowej (Przybytek, 2006, s. 555–569). Moim zamierzeniem nie jest ocena dorobku naukowego prof. A. Cieślíkowej (por. Wolnicz-Pawłowska, 1993, s. 289–295), ale jedynie wskazanie Jej dokonań w zakresie słowotwórstwa onomastycznego. Ograniczam się do wybranych zagadnień rozwijanych przez A. Cieślíkową. Będę omawiała kolejno problemy motywacji w słowotwórstwie onomastycznym, opisu nazw niederywowanych słowotwórczo i derywacji paradygmatycznej.

Podstawą mojego tekstu są dwie monografie A. Cieślíkowej: „Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji” (1990a), „Derywacja paradygmatyczna w staropolskiej antroponimii” (1991), oraz cztery wybrane prace (artykuły) powiązane metodologicznie z problemami omawianymi w monografiach: „Problemy derywacji paradygmatycznej w antroponimii” (1990b), „O motywacji w onomastyce” (1994), „O współczesnych słowotwórczych analizach onomastycznych” (2003), „Onimizacja, apelatywizacja a derywacja” (2006).

PROBLEM MOTYWACJI W SŁOWOTWÓRSTWIE ONOMASTYCZNYM

Strukturalizm, jako dominujący kierunek badawczy w drugiej połowie XX w., zakładał podział językoznawstwa na językoznawstwo diachroniczne (ewolucyjne) i synchroniczne (statyczne) (Saussure, 1991, s. 103–122), a tym samym podział słowotwórstwa na synchroniczne i diachroniczne (historyczne, ewolucyjne). Celem słowotwórstwa było ustalenie „stosunku wyrazu pochodnego do podstawowego” (Klemensiewicz, Lehr-Splawiński, Urbańczyk, 1965, s. 159). W słowotwórstwie historycznym, jak pisał Zenon Klemensiewicz, „szukamy odpowiedzi na pytanie [...] jak dany wyraz powstał, jak się w nim pewien „słowo-twórczy”, czyli tworzący słowo, proces dokonał, jakie są przynajmniej typowe sposoby tworzenia wyrazów w pewnym języku” (Klemensiewicz, Lehr-Splawiński, Urbańczyk, 1965, s. 162).

Ważnym problemem w onomastyce drugiej połowy XX w. było oddzielenie opisu nazw własnych w ujęciu diachronicznym (ewolucyjnym) od ich opisu w ujęciu synchronicznym (statycznym). Nazwy, które powstały i były używane w odległych okresach historycznych, wymagały innych metod opisu niż nazwy, które powstawały współcześnie. A. Cieślíkowa apelowała w swoich pracach o niemieszanie płaszczyzny synchronicznej z płaszczyzną diachroniczną (Cieślíkowa, 2003, s. 51).

Zadaniem onomastów, badających dawne nazwy własne, było ustalenie ich etymologii, czyli wskazanie, jak dana nazwa powstała, jaka była jej budowa i znaczenie. W ustalaniu genezy nazwy ważne było wskazanie etymonu, będącego podstawą badanej nazwy oraz określenie zależności nazwotwórczych między nazwą a jej etymonem. Do określenia budowy słowotwórczej wykorzystywano założenia klasyfikacji strukturalno-gramatycznej S. Rosponda (Rospond, 1957), dzieląc nazwy na prymarne, sekundarne i komponowane. Za prymarne uważano nazwy niederywowane słowotwórczo, do grupy nazw sekundarnych zaliczono nazwy utworzone za pomocą derywacji, a wśród nazw komponowanych wydzielano zrosty, złożenia i zestawienia słowotwórcze. Ze względu na znaczenie etymonu dzielono nazwy na topograficzne, kulturowe, dzierzawcze, rodowe, patronimiczne itd., stosując podziały wypracowane przez W. Taszyckiego (Taszycki, 1958, 1968), H. Borka (Borek, 1988) i innych badaczy.

Nieodzownym składnikiem badań etymologicznych było przedstawienie zapisów historycznych nazwy i wyjaśnienie zmian językowych zachodzących w ciągu wieków między jej najstarszym poświadczonym historycznie zapisem a nazwą używaną współcześnie. Ustalenie relacji między współczesną postacią nazwy a jej zrekonstruowaną formą prehistoryczną lub kolejnymi formami z następujących po sobie faz rozwoju języka było trudne i wymagało znuźdnych poszukiwań archiwalnych. Ten rodzaj opisu stosowano powszechnie w pracach ukazujących ewolucję nazw z zakresu toponimii, hydronimii, antroponimii. Nazwy pochodne (derywowane słowotwórczo) opisywano w onomastyce w różny sposób. W regionalnych monografiach toponomastycznych zapisy nazw i ich wyjaśnienia etymologiczne zamieszczano najczęściej w słownikach, podając mniej lub bardziej wyczerpujące ich opisy. W starszych pracach poprzestawano na wskazaniu etymonu, np. W. Lubaś w słowniku przy nazwie miejscowej *Andrychów* pisał: n. dzierz.: n. os. *Jędrzych*; *Babica* — n. patr.: n. os. *Baba*; *Babice* — n. patr., por. wyżej; *Baczyn* — n. dzierz.: n. os. *Bacza* itd. (Lubaś, 1968, s. 14–15). Podane informacje wskazywały podstawę słowotwórczą, ale nie wyjaśniały, jak dokonywał się proces nazwotwórczy.

W gdańskiej serii „Pomorskie Monografie Toponomastyczne” „celem było ustalenie etymologii, wskazanie typowości niektórych struktur i funkcji formantów słowotwórczych” (Breza, 1974, s. 18), tym samym należało określić strukturę nazwy. W opisach pojawił się przyimek *od*, wskazujący na pochodzenie onimu, np. *Lubieszyn* — n. dzierz. z formantem *-in* od n. os. *Lubiesz* (Breza, 1974, s. 78), *Wrzosa* — n. top. prym. plur. od ap. *wrzos* (Górniewicz, 1980, s. 177). Związek nazwy z wyrazem pospolitym za pomocą przyimka *od* określano też w innych monografiach: *Stawka* od ap. *staw*, suf. *-ka*, *Dąbrówka* — nazwa wodna od nazwy wsi, a ta od ap. *dąbrówka* ‘mała dąbrowa’ (Wolnicz-Pawłowska, 2006, s. 186; 2013, s. 142). Zapisy wskazujące na pochodzenie stosowano też w opisach hydronimów, zaliczając nazwy do określonych grup derywacyjnych, np. „nazwy z sufiksem *-ka* i pochodnymi utworzone od apelatywów” lub „nazwy przeniesione z nazw innych obiektów” (Duma, 1999, s. 53). Przy ustalaniu etymologii nazwy ważne było wskazanie podstawy nazwotwórczej, czyli wyrazu pospolitego, morfemu leksykalnego lub innej nazwy własnej, będącej podstawą nazwy historycznej. Było to zawsze trudne oraz obciążone ryzykiem błędu. W słownikach etymologicznych nazw autorzy często podawali określenia wskazujące na stopień prawdopodobieństwa, typu *chyba*, *zapewne*, *może*, wydzielali grupy nazw niejasnych lub niejednoznacznych etymologicznie (Perlin, 2004, s. 280).

Znacznie łatwiej było analizować onimy tworzone współcześnie, np. przezwiska w antroponimii, nowe nazwy w mikrotoponimii, zoonimii, urbonimii czy chrematonimii. Nazwy te nie posiadają zapisów historycznych i do ich analiz można było wykorzystać metody stosowanych w słowotwórstwie synchronicznym.

Prof. A. Cieślíkowa przyjęła, że metody stosowane w słowotwórstwie synchronicznym można stosować do opisu antroponimów historycznych, ponieważ staropolskie odapelatywne nazwy osobowe nie różnią się „swą postacią od apelatywów i znajdują potwierdzenie w słownikach języka polskiego” (Cieślíkowa, 1990a, s. 6). Do ich analizy wykorzystywała mechanizmy tworzenia współczesnych przezwisk oraz wybrane zagadnienia słowotwórcze, składniowe, semantyczne, pragmatyczne i socjolingwistyczne współczesnego językoznawstwa. Pisała, że w dobie staropolskiej „funkcjonowanie obok

siebie imion, przymiotników i tworzących się nazwisk przypomina współczesny system nazywania, którego ważnym składnikiem obok asemantycznej identyfikacji jest semantyczna ekspresja” (Cieślíkowa, 1990a, s. 227). Podobnie jak inni badacze (Kowalik-Kaletka, 1981, s. 45–50), do opisu staropolskich nazw osobowych zastosowała założenia teoretyczno-metodologiczne synchronicznej analizy słowotwórczej i przyjęła, że analizie słowotwórczej podlegają wszystkie nazwy, które uznajemy za pochodne od innych i tę pochodność możemy wskazać. A każda pochodna nazwa własna jest różna od swojej podstawy pod względem formalnym, funkcjonalnym i znaczeniowym (Cieślíkowa, 2006, s. 52). W jednej ze swoich prac pisała: „ja staram się zaznaczyć pochodność i jeśli piszę pochodne od wyrazów pospolitych (motywowane wyrazami pospolitymi), to także konsekwentnie zaznaczam pochodność od przymiotników i rzeczowników pospolitych lub (właściwiej) od grupy imiennej, nominalnej” (Cieślíkowa, 2003, s. 52). Do analizy słowotwórczej staropolskich nazw osobowych, według synchronicznych założeń metodologicznych stosowanych w słowotwórstwie, A. Cieślíkowa wprowadziła pojęcie motywacji onomastycznej.

Motywacja onomastyczna, podobnie jak motywacja wyrazów w ujęciu synchronicznym, to proces, który występuje wtedy, gdy „forma jednej jednostki języka jest zdeterminowana przez inną jednostkę” (Cieślíkowa, 1994, s. 194). Pozwoliło to analizować staropolskie nazwy osobowe w ujęciu synchroniczno-motywacyjnym. Już w 1990 r. stwierdziła, że „Pojęcie motywacji ma zasadnicze znaczenie w rozpatrywaniu formy i funkcji antroponimu, przyjąwszy, że motywacja to stosunek między dwoma jednostkami języka, takimi, że forma i/lub funkcja jednej z nich jest motywowana przez drugą, wtedy w wypadku motywacji antroponimu przez apelatyw (*Wilk* < *wilk*) nie zmienia się forma, tylko funkcja. Zmiana funkcji przyczynia się do zmiany semantycznej. Natomiast w wypadku motywacji antroponimu przez antroponim (imię skrócone *Skarbak* < imię złożone *Skarbimir*) zmienia się forma w wyniku derywacji słowotwórczej, natomiast nie ma zmiany funkcji, pojętej jako nazywanie, denotacja” (Cieślíkowa, 1990a, s. 7).

Zastosowanie pojęcia motywacji onomastycznej umożliwiło ustalanie stosunków motywacyjnych w staropolskich antroponimach: *Bogusława* < *Bogusław*; *Bogusia* < *Bogus* czy opozycji: *Bogusza* < *Bogusz* < *Bogusław*. Tym samym nie było potrzeby określania pochodzenia nazwy, jej genety, należało wskazać podstawę motywacyjną, którą mogła być inna nazwa własna lub wyraz pospolity (apelatyw). W przypadku nazw utworzonych / używanych w dawnych wiekach nie badano ich ewolucji, lecz skupiano się na ustaleniu znaczenia onimicznego podstawy motywacyjnej. W przypadku homonimów nazewniczych każda jednostka proprialna mogła mieć inną podstawę motywacyjną, np. nazwa osobowa *Kusz* mogła być motywowana przez imię *Jakub*, przez wyraz pospolity *kusza* ze zmianą paradygmatu, przez wyraz *kusz* ‘kufel’ (Cieślíkowa, 1990a, s. 6). Nazwy, które można było łączyć z wieloma podstawami motywacyjnymi, Cieślíkowa określała nazwami wielomotywacyjnymi (Cieślíkowa, 1994, s. 193–199). Problem wielomotywacyjności nazw własnych, czy ich wieloznaczności, był później wielokrotnie opisywany w onomastyce (Raszewska-Klimas, 2018, s. 12–13).

A. Cieślíkowa oprócz motywacji onomastycznej używała terminu motywacja sytuacyjna. Motywacja ta pozwala powiązać nazwę utworzoną w określonej sytuacji z jej podstawą motywacyjną. Motywacja sytuacyjna może być wykorzystywana do analizy onimów tworzonych współcześnie, gdy znane są okoliczności powstania nazwy, np. w przypadku tworzonych współcześnie przezwisk, chrematonimów, zoonimów, np.: pies przegryzł piłkę i ta sytuacja sprawiła, że wyraz *piłka* stał się podstawą motywacyjną zoonimu *Pilka*. W przypadku antroponimów historycznych odpowiednikiem motywacji sytuacyjnej mogą być tekstowe informacje o nosicielu nazwy. Motywacja sytuacyjna wyjaśnia, dlaczego nadano taką, a nie inną nazwę, i wskazuje w sposób jednoznaczny na podstawę motywacyjną, eliminując wielomotywacyjność onimu.

OPIS NAZW NIEDERYWOWANYCH SŁOWOTWÓRCZO

W słowotwórstwie onomastycznym do lat 80. powszechnie stosowano klasyfikację strukturalno-gramatyczną S. Rosponda — dzieląc nazwy na prymarne, sekundarne i komponowane. Za nazwy prymarne uważano te, które były równe wyrazom pospolitym lub innym nazwom własnym. A. Cieślíkowa,

podobnie jak i inni onomaści, odrzuciła ten podział i za prymarne uznała wyrazy pospolite. Każda nazwa własna jest sekundarna, czyli wtórna w stosunku do wyrazów pospolitych. Nazwy równe wyrazom pospolitym to nazwy niederywowane słowotwórczo, ale derywowane semantycznie. Proprialna derywacja semantyczna polega na utracie związku znaczeniowego między podstawą motywacyjną a utworzoną nazwą własną. Jest wynikiem procesu onimizacji, to jest przeniesienia wyrazu pospolitego do kategorii nazw własnych, lub tranzonimizacji, czyli przeniesienia nazwy własnej z jednej kategorii nazw do innej kategorii, np. imienia *Anna* na nazwę sklepu *Anna* czy imienia *Ludwik* na nazwę produktu *Ludwik* — płynu do zmywania naczyń.

Profesor A. Cieślíkowa opracowała sposoby kreacji staropolskich odapelatywnych nazw osobowych. Wychodziła z założenia, że podstawą motywacyjną wielu protonazwisk były istniejące wcześniej przezwiska. Ustalając motywację nazw osobowych starała się odtworzyć sposób myślenia, wyobraźnię i fantazję ludzi średniowiecza. W tym celu wykorzystywała współczesne mechanizmy tworzenia przezwisk: metaforę i metonimię, asocjacje zachodzące w słowotwórstwie synchronicznym, deskrypcje w powstawaniu nazw osobowych, zmiany znaczeniowe, środki ekspresji i elementy socjolingwistyczne przydatne w opisie antroponimów nieoficjalnych. Uznała, że odapelatywne nazwy osobowe powstają w wyniku przeniesienia ekspresywnych, semantycznych przezwisk do kategorii asemantycznych protonazwisk równych wyrazom pospolitym: *Baran* < *baran*, *Bartodziej* < *bartodziej*, *Berło* < *berło*, *Bogaty* < *bogaty*, *Chromy* < *chromy*, *Piwowar* < *piwowar*, *Kurek* < *kurek*. W tym ujęciu tak samo brzmiące nazwy funkcjonują na dwóch płaszczyznach: proprialne i apelatywnej. Jeżeli wyraz pospolity, będący podstawą motywacyjną nazwy własnej, zostanie przeniesiony do kategorii antroponimów, to wtedy wskazuje na człowieka, tym samym ma inną treść i pełni inną funkcję niż wyraz pospolity, ale zachowuje związek ze znaczeniem motywującego apelatywu. Zakres nazwy własnej jest jednostkowy, a wyrazu pospolitego ogólny, bo obejmuje całą klasę desygnatów, również treść nazwy własnej jest inna niż wyrazu apelatywnego (Cieślíkowa, 1990a, s. 200). Zerwanie nazwy ze znaczeniem apelatywnym wyrazu odbywa się w wyniku derywacji semantycznej, która może przebiegać następująco: *Paweł* jest cieślą > *Paweł cieśla*: *Paweł* przestaje być cieślą, ale ludzie mówią *Paweł Cieśla*. Syn cieśli: *cieślik* > *Jan cieślik* > *Jan Cieślik*.

DERYWACJA PARADYGMATYCZNA W ANTROPONIMII

Problem derywacji paradygmaticznej, określanej także mianem konwersji lub derywacji fleksyjnej był w słowotwórstwie przedmiotem zainteresowań wielu badaczy (Cieślíkowa, 1991, s. 6–18). A. Cieślíkowa wprowadziła do słowotwórstwa antroponimów pojęcie derywacji paradygmaticznej, jako równorzędne z derywacją afiksálną i alternacyjną. Podobnie jak inni badacze uznała, że istotę derywacji paradygmaticznej w onomastyce stanowi konwersja, czyli przeniesienie tematu słowotwórczego wyrazu do innego typu odmiany niż temat wyrazu podstawowego. Proces ten następuje w wyniku zmiany paradygmatu, czyli funkcję formantu słowotwórczego w derywacie pełni paradygmat wyrazu (Cieślíkowa, 1990a, s. 17, 1991, s. 18). Jak wiadomo, paradygmat to określony wzorzec, a opis paradygmatu fleksyjnego to opis zasobu form fleksyjnych leksemu (Grzegorzcykowa, Laskowski i Wróbel, 1984, s. 109). W derywacji paradygmaticznej funkcję formantu pełnią końcówki fleksyjne, mogą występować też formanty mieszane: paradygmaticzno-alternacyjne, np. *Glinek* : *Glinki* : *Glinka* (Cieślíkowa, 1991, s. 113). A. Cieślíkowa uznała, że w przypadku antroponimów staropolskich są to końcówki fleksyjne mianownika oraz towarzyszące im w niektórych derywatach alternacje morfologiczne w tematach wyrazu podstawowego i derywatu (Cieślíkowa, 1991, s. 18). W derywacji paradygmaticznej zależności między podstawą motywacyjną a nazwą własną (derywatem) przedstawiała na zasadzie opozycji końcówek fleksyjnych mianownika liczby pojedynczej rzeczowników: *-ø*, *-a*, *-e*, *-ę*, *-i*, *-o*. Do derywacji alternacyjnej zaliczyła nazwy z zerową końcówką w podstawie motywacyjnej i derywacie, np. *Bron* : *Bronń* i wymianą spółgłosek w wygłosie: *twarda* : *mięka*.

W antroponimii staropolskiej wydzieliła opozycję rodzajowo-paradygmaticzną: rodzaj męski — rodzaj żeński i opisała nazwy osobowe kobiet, w tym imiona jako derywaty paradygmaticzne utworzone na zasadzie opozycji końcówek *-a* : *-ø*, np. *Bogdana* : *Bogdan*, *Bolesława* : *Bolesław* (Cieślíkowa,

1991, s. 27), *Aleksandra* : *Aleksander*, *Biernata* : *Biernat* (Cieślíkowa, 1991, s. 34), *Dobrocha* : *Dobroch*, *Bronka* : *Bronek* (Cieślíkowa, 1991, s. 38–39) i nazwiska przymiotnikowe utworzone na zasadzie opozycji *-i* : *-a*, np. *Rybiński* : *Rybińska*; *Busko* > *buski* > *Buski* : *Buska* i inne. Przedstawione opozycje pokazują, że końcówka fleksyjna podstawy motywacyjnej (rodzaj męski) ulega zmianie w procesie derywacji paradygmatycznej, otrzymując żeński wykładnik fleksyjny, który jest formantem na płaszczyźnie słowotwórczej lub morfemem fleksyjnym na płaszczyźnie morfologicznej.

Ważnym osiągnięciem A. Cieślíkowej było włączenie do derywacji paradygmatycznej obcych imion kobiecych i męskich, które przyswajane do polszczyzny podlegały adaptacjom fleksyjno-słowotwórczym (Cieślíkowa, 1991, s. 48–49, 52–60) oraz przyjęcie adaptacji morfologicznej za wynik derywacji paradygmatycznej. Wyrazem motywującym (podstawowym) przy adaptacji imion obcych była obca nazwa własna, a derywatem pochodnym nazwa adaptowana fleksyjnie i zazwyczaj fonetycznie (Cieślíkowa, 1991, s. 49; 2003, s. 52). Derywacja paradygmatyczna pełniła w antropimii staropolskiej funkcję słowotwórczą przy adaptacji imion chrześcijańskich, głównie z łaciny i za pośrednictwem języka łacińskiego do rodzimego wzorca rodzajowo-fleksyjnego imion podstawowych męskich z zerową końcówką fleksyjną i żeńskich z końcówką *-a* (Cieślíkowa, 1991, s. 144). Hipoteza ta otworzyła nowe perspektywy badawcze w adaptacji nazw obcych do polskiego systemu językowego, na zasadzie opozycji paradygmatycznej obcej podstawy motywacyjnej i spolszczonej nazwy własnej, np. niemiecka nazwa miejscowa *Buchwalde* uległa adaptacji fonetycznej, dając formę *Buchwald* (Biolik, 1992, s. 42), została przejęta do polszczyzny na skutek zmian paradygmatycznych w opozycji niem. *-e* / pol. *-o*.

Derywacja paradygmatyczna odegrała ważną rolę w powstawaniu nazw osobowych mężczyzn, w tym w przejmowaniu męskich imion chrześcijańskich, tworzeniu imion skróconych: *Bliza* : *Bliz*, *Jakusza* : *Jakusz*, *Stanio* : *Stań* oraz *Bolko* : *Bolek*, *Przemko* : *Przemek*, *Janko* : *Janek*, w trzech ostatnich z dodatkową wymianą *e* : *o* oraz nazwisk męskich motywowanych przez nazwy miejscowe i wyrazy pospolite.

PODSUMOWANIE

Poglądy Aleksandry Cieślíkowej przyczyniły się do rozwoju słowotwórstwa onomastycznego, integralnej części gramatyki nazw własnych. W opisie staropolskich nazw osobowych z perspektywy synchronicznej ważną rolę odgrywała motywacja onomastyczna ustalana na podstawie struktury i znaczenia derywatu. Podstawą motywacyjną staropolskich nazw osobowych mógł być wyraz pospolity oraz rodzima lub obca nazwa własna, np. podstawą motywacyjną nazwy osobowej *Błonarz* był wyraz pospolity *bloniarz* ‘szklarz’ (Cieślíkowa, 1990a, s. 20), który na skutek onimizacji przeszedł do kategorii osobowych nazw własnych. W przypadku antropimów odonimicznych derywowanych od podstawy rodzimej możliwe było przeniesienie wewnątrzkateryjale (translokacja/transonimizacja/konwersja) za pomocą derywacji semantycznej (semantyczno-syntaktycznej), np. imienia *Bogusław* do kategorii nazw miejscowych.

Odepelatywne staropolskie nazwy osobowe powstawały na podstawie derywacji afiksальной, np. *Maloch* od podstawy motywacyjnej *mały*, *Białuch* od podstawy motywacyjnej *biały* (Cieślíkowa, 1991, s. 105, 106), jak też były tworzone za pomocą derywacji paradygmatycznej, np. *Stracha* od podstawy *Strach* (Cieślíkowa, 1991, s. 60) i derywacji alternacyjnej np. *Staś* od *Stach*. W dobie staropolskiej derywacja paradygmatyczna umożliwiała także przyswajanie imion chrześcijańskich motywowanych przez obce podstawy nominacyjne, nadała im rodzajowość i odmianę zgodną z polską fleksją (Cieślíkowa, 1991, s. 145).

LITERATURA

- Biolik, M. (1992). *Toponimia byłego powiatu ostródzkiego* [Toponymy of the former Ostróda district] (Pomorskie Monografie Toponomastyczne nr 10). Gdańsk: Gdańskie Towarzystwo Naukowe.
- Borek, H. (1988). Nazwy relacyjne w toponimii [Referential names in toponymy]. W: K. Zierhoffer (red.), *Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna* [Fifth National Onomastic Conference] (s. 43–51). Poznań.

- Breza, E. (1974). *Toponimia powiatu kościerskiego* [Toponymy of the Kościerzyna district] (Pomorskie Monografie Toponomastyczne nr 1). Gdańsk: Gdańskie Towarzystwo Naukowe.
- Cieślíkowa, A. (1990a). *Staropolskie odapetywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*. [Old Polish personal names from appellatives. The process of onymisation]. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Cieślíkowa, A. (1990b). Problemy derywacji paradygmatycznej w antroponimii [Problems of paradigmatic derivation in anthroponymy]. *Onomastica*, 35, 18–29.
- Cieślíkowa, A. (1991). *Derywacja paradygmatyczna w staropolskiej antroponimii* [Paradigmatic derivation in Old Polish anthroponymy]. Kraków: IJP PAN.
- Cieślíkowa, A. (1994). O motywacji w onomastyce [On motivation in onomastics]. *Polonica*, 16, 193–199.
- Cieślíkowa, A. (2003). O współczesnych słowotwórczych analizach onomastycznych [On contemporary word-formation onomastic analyses]. W: M. Biolik (red.), *Metodologia badań onomastycznych* [Methodology of onomastic research] (s. 50–57). Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego.
- Cieślíkowa, A. (2006). Onimizacja, apelatywizacja a derywacja [Onymisation, appellativization and derivation]. W: Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz (red.), *Onimizacja i apelatywizacja* [Onymisation and appellativization] (s. 47–56). Białystok: Uniwersytet w Białymstoku.
- Duma, J. (1999). *Nazwy rzek lewobrzeżnego Mazowsza (z całym dorzeczem Pilicy)* [River Names of the Left Bank of Mazovia (with the whole of the Pilica River Basin)]. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Górniewicz, H. (1980). *Toponimia Powiśla Gdańskiego* [Toponymy of Gdańsk Powiśle region] (Pomorskie Monografie Toponomastyczne nr 4). Gdańsk: Gdańskie Towarzystwo Naukowe.
- Grzegorzczkowska, R., Laskowski, R. i Wróbel, H. (red.). (1984). *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia* [A grammar of contemporary Polish. Morphology]. Warszawa: PWN.
- Klemensiewicz, Z., Lehr-Spławiński, T. i Urbańczyk, S. (1965). *Gramatyka historyczna języka polskiego* (wyd. 3) [Historical grammar of Polish (3rd edition)]. Warszawa: PWN.
- Kowalik-Kaleta, Z. (1981). *Staropolskie nazwy osobowe motywowane przez nazwy miejscowe* [Old Polish personal names motivated by place names]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Lubaś, W. (1968). *Nazwy miejscowe południowej części dawnego województwa krakowskiego* [Place names of the southern part of the former Cracow voivodeship]. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Perlin, J. (2004). *Metodologia językoznawstwa diachronicznego* [Methodology of diachronic linguistics]. Warszawa: Dialog.
- Przybytek, R. (2006). Bibliografia prac naukowych Profesor Aleksandry Cieślíkowej [Bibliography of scientific works by Professor Aleksandra Cieślíkowa]. W: K. Rymut i in. (red.), *Munuscula linguistica in honorem Alexandrae Cieślíkowa oblata* (s. 555–569). Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- Raszewska-Klimas, A. (2018). *Wieloznaczność nazwisk Polaków* [The ambiguity of the surnames of Poles]. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe.
- Rospond, S. (1957). *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw miejscowych* [Grammatical structural classification of Slavic place names]. Wrocław: Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.
- Rymut, K. (2006). Zamiast wstępu — słów kilka o Profesor Aleksandrze Cieślíkowej [Instead of an introduction — a few words about Professor Aleksandra Cieślíkowa]. W: K. Rymut i in. (red.), *Munuscula linguistica in honorem Alexandrae Cieślíkowa oblata* (s. 7–11). Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- Saussure, F. de. (1991). *Kurs językoznawstwa ogólnego* [Course in general linguistics] (wyd. 2), tłum. K. Kasprzyk, oprac. K. Polański. Warszawa: PWN.
- Taszycki, W. (1958). Słowiańskie nazwy miejscowe. Ustalenie podziału [Slavic place names. Establishing a division]. Kraków 1946. Przedruk w: *Rozprawy i studia polonistyczne* [Dissertations and Polish Studies], t. I (s. 228–268). Wrocław — Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Taszycki, W. (1968). Klasyfikacja słowiańskich nazw miejscowych znaczeniowa a formalna [Classification of Slavic place names — semantic vs. formal]. W: *Rozprawy i studia polonistyczne* [Dissertations and Polish Studies], t. IV. *Onomastyka i historia języka polskiego* [Onomastics and the history of the Polish language] (s. 64–69). Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Wolnicz-Pawłowska, E. (1993). rec. A. Cieślikowa, Derywacja paradygmatyczna w staropolskiej antroponimii [Paradigmatic derivation in Old Polish anthroponymy], Kraków 1991. *Onomastica*, 38, s. 289–295.
- Wolnicz-Pawłowska, E. (2006). *Nazwy wodne dorzecza Warty od źródeł do ujścia Proсны* [Hydronyms of the Warta river basin from its sources to the mouth of the Proсна river]. Warszawa: DiG.
- Wolnicz-Pawłowska, E. (2013). *O nazwach wodnych w Polsce* [On hydronyms in Poland]. Warszawa: DiG.

SUMMARY

ACHIEVEMENTS OF PROFESSOR ALEKSANDRA CIEŚLIKOWA IN THE FIELD OF ONOMASTIC WORD-FORMATION

The article presents the achievements of professor Aleksandra Cieślikowa in the field of word-formation of proper names. The most important issues concerning the creation of anthroponyms in the Old Polish era selected from monographs and scientific articles are detailed. These issues include the problems of motivation in onomastic word-formation, the onimization process and the way of describing non-derivatized words by word formation and the participation of paradigmatic derivation in the emergence of Old Polish personal names. The views of Aleksandra Cieślikowa regarding Old Polish anthroponymy contributed to the development of onomastic word-formation, an integral part of the grammar of proper names and gave methodological foundations for the description of Old Polish personal names from a synchronic perspective.

Keywords: Aleksandra Cieślikowa, motivation in onomastics, paradigmatic derivation, onymization, Old Polish personal names, onomastic word-formation